

GYÖNGYÖM, VIRÁGOM (regényrészlet)

BRASNYÓ ISTVÁN

Még esti élményeitől összeégetve, félrecsúszott gallérral és esetlenül megkötött, elzsírozódott és kifényesedett hurkú nyakkendővel, a házból pedig kitől sem véve búcsút — hiszen még mindenki alhat, a nappal alig derengi be az égalt —, anélkül, hogy megragadt volna benne, mennyit mutatott arcából a hajnali tükör homálya, máris kocsiért integetve, hogy minél gyorsabban elenyészzen e helyről, felszippanthassa az aranyos ködpázmákkal lefátyolozott utca, fakó porköpenye sátorlapnyira duzzadva röptesse fel a magasba, a hegyes csúcsú tetők csöndje fölé: talán űzött, magányos lovasként is könnyebb dolga lenne, de akkor minden poggyászat, feljegyzéseivel és okmányokkal teliszúfolt útiböröndjét és műszeres ládáját sem érezhetné állandóan karnyújtásnyira magától, s ha ezektől egyszer elszakadna, mindenesetre örökre elveszettnek tekinthetné őket, s minél inkább távolodna tőlük, annál bizonyosabbá válna, hogy valaki már feltörte rajtuk a zárat, s miután ostoba elfogultságában számára semmi érdemlegeset sem talált bennük halomnyi teleírt régi papíron meg néhány semmire sem használható szerkezeten kívül, az egészet a szélbe, a szemétre vagy jobban esetben poros padlászugba hajítja, hogy azontúl senkinek ne agghasson, amíg csak valamennyi darabot porrá nem őröl a nyirkosság, illetve a műszeres fém részeit meg nem eszi a rozsda, a huzatos, távoli hegyekből áradó levegő, persze, csak akkor, ha a bőröndben már korábban nem ütöttek tanyát futkározó rágcslók, s a lapokat nem borították el a papíron élősködő atkák, amelyek előbb az írást cserzik láthatatlanra, majd váladékaiktól lassan a papír is foszladozni kezdene. Most ezzel a megdöntéssel futni egy kocsni nyomában, amely különben egy utcakeresztezéskor nagy

ívben visszakanyarodik érte, s hogy most merre menjen? — hiszen itt minden átalakul, megváltozik, évszázados szeme előtt, szakadatlan expanziót tapasztalni, amely már nem neki szól, s nem is lehetne részese, hiszen a történések egyre ferdébb vetületű síkjában léteznek, majd kikerülve minden lehetséges látószögéből, egyszerre nyoma is vész, akár egy kölyök forgószélnek, amely még véletlenül feléled őszi időben is az egymással éles szöveget bezáró, hámló téglafalú épületek sarkában, de ugyanolyan észrevétlenül el is hal, már nem teljesedik ki a szeles, fénymarta reggelen: hát ideje lesz mégis fellépni a kocsi hágcsojára, és szemébe húzott kalappal egészen tanácstalanul tétova vitába kezdeni a kocsisal, hogy melyik útirány is volna célszerűbb ahhoz, hogy — egyetlen titkolt, de annál kifejezettebb vágya szerint — *sehová* se jusson el, megbabonázza, összezavarja a bakon helyét kereső, szertetekingető embert, és valami omladozó, a térből kizárt, magányosan álló épület (kastély, kúria) közelébe vitesse magát, melyet sűrűn benőttek, örökre eltakartak a világ elől a hatalmas, évtizedekkel korábban kidöntött fák vadhajtásai, s ahol — megint csak elképzelése szerint — kétségbeejtő és tajtékozó jelenetek játszódtak le egyszer, önmagukat megvédeni nem képes összevisszaságban, akár az egymás felé közelített mágnestűk, ellentétesen igyekezték megkapaszkodni a szélrózsa ágaiban. Lassanként visszaidomulva ehhez a korhoz, simára borotvált arcára ismét szakállt növesztve, komor, kissé erőszakos és indulatokra hajlamos arckifejezést öltve, már biztonságosabban, hihetőbben tehető meg ez a meghökkentő visszaút a száguldó lovak elmosódó, majd lobogva felszárnyaló árnyékában, mert valójában már nem is a kocsi viszi, hanem maga zúg tova, egyre csak előre, oly vad és zabolátlan elszántsággal, hogy ezt mindenképpen le kell majd hagynia, ki kell iktatnia magából, hiszen önmaga számára is szükséges most átalakulnia gyöngéd és egyenes jellemmé, a történetek vagy majd csak sokára megtörténő dolgok mindent befogadó médiumává, mintha teljesen ismeretlen vidékre érkezne, és ezentúl minden tapasztalás sorsdöntő fontosságú lenne a számára, a jelenségek megítélésével pedig hosszasan várakoznia kellene, javarészt csupán megérzésekre alapoznia, amíg módszereket alakít ki feldolgozásukra, amelyeknek kiteljesítése céljából jegyzeteket kell igénybe vennie, tévképeket felhasználnia — hány éves is lehetett akkortájt? — talán huszonnyolc vagy harmincegy, bizonyos előre nem látott

dolgok* miatt ugyanis eltolódott tanulmányai befejezése, s eközben, óvatlansága miatt, jelentékeny időt külföldön volt kénytelen eltölteni, bujdosóként? hazátlanként? — és most úgy fordul az (egyszer már átélt) új után, mintha azt szeretné, hogy elkápráztassa, nem a sugara, hanem a szemébe csapódó porvihar, amelyet egy partélen áthemperedve, majd a lejtőn lefelé kavar a szél, a hirtelen támadt fergeteg, s betárolhatatlan tömegéből sűrű, fekete bodrok kígyóznak kifelé a felszínére, akár egy Medúza-főből az elevenen tekergő, sziszegő fürtök, mire e fültépő füttyögés és sustorgás közepette a kocssal együtt kénytelenek tenyerüket kalapjuk tetejére illeszteni, hogy a szélvész magával ne ragadja, miközben a lovak horkantva és prüszkölve vágatnak, pontosabban rugaszkodnak felfelé az emelkedőn, erőlködve rángatják maguk után a kocsit a mély porban, miközben a szélfúvás, szinte az alkonyat visszfényeit kölcsönözve az égboltra a kora délelőtnek, lassan alábbhagy, csak a kifényesedett keréktalpak és a küllők surrogásának fuldokló hangja hallatszik még egy ideig, s azután, felkanyarodva a partéltre, minden egyszerűben megváltozik: langyosnak ígérkező őszi nap reggeli képe a riukuló lombú fűzfaligetek arányában, s a lenti csermely elsekélyesedő könyökében a nádast madarak rajai árasztják el, ornitológiai ismeretek híján azonosíthatatlan, szélesen keringő vagy fél lábon állva kitartóan az eget figyelő csoportok, mintha meg sem borzolta volna tollukat az iménti szélvész — az út azonban itt nyilvánvalóan nyugati irányba kanyarodik, mert az ember a hátába kapja a napot, égeti a tarkóját, hogy melegétől szinte elálmosodik, már-már elszunnyad, úgyhogy kénytelen letvetni porral bevett vagy portól átítatott köpenyét, abban a reményben, hogy így jobban fogja hűteni a reggeli friss levegő, s egyszerre azal sem törődik többé, hogy merre viszi a kocsit, a terepet majd egyedül fogja később, alkalmas időben felderíteni, ha erre lehető-

* Kora reggel, még ágyban feküdtem — szobámat szerencsére nem foglalta le a maga céljaira a katonaság —, szinte óvatosnak vagy gyöngédnek tűnő kopogtatás után (talán hogy fel ne riasszon álmomból), egy ismerős zászlós, Pálffy nevezetű lépett a szobámba, miközben szabályjának hüvelyét combjához szorította, hogy le ne verjen vele valamit, és közölte velem, hogy a nap folyamán tovavonulnak.

Rettenetes volt az augusztusi hőség, a korábbi esők után a napon az érdinnyék héja is felrepedt; teljesen elbágyadtam, beteg voltam, mintha levett volna lábamról a láb.

— Nem volna kedve velünk tartani? — kérdezte váratlanul.

— De igen — kaptam a szón, magam sem tudom, miért. 1848. augusztus 11-e volt, ha jól emlékszem. (*Feljegyzéseimből*)

ség mutatkozik, ha egyáltalán kíváncsi lesz rá, ha első pillantásra meg nem ragad benne a képe a tulajdon alakjával együtt, hogy úgy érezze magát, mint valami tágas felületű festmény sötét tónusú, barnás mezejében, amelyet csak helyenként tör meg egy világosabb, talán akaratlan ecsetvonás vagy véletlenül odahullott, majd utóbb felületesen elkent okkerszínű festékcsopp nyoma, s ebben az örökösen szivárgó, duzzadó, feltehetően a láthatatlanul távoli ég alatt nyaldosó, ostromló, vagy csupán ott felgyűrődő kiszáradt vagy befagyott festéktengerben lépdelni, gázolni a túlsó part felé, illetve brutálisan csörtetni a kép zezugos mélységeiben, amelynek lehetne a címe *A vadász*, *A vándor*, *A szelleműzés*, esetleg *Napkelte előtt* vagy *Napnyugta felé*, mindegyik megfelelne, mert a napszak meghatározatlan, ha nem eleve eldöntött; lobogó felöltőben tehát, afféle bőre szabott waffenrockban, egy hatalmas lépésre készülődni a föld hantjai felett, s ha szemügre vesszük, semmit sem teremnek azokon a kuszált és törékeny, ezüstös színű kőrökon kívül, amelyeknek szára annyira felületesen gyökerezik a talajban, hogy még talán a holdsugár is képes lenne kidönteni őket, ha hirtelen felragyogna, váratlan helyen, a kép által be sem fogott térben, csupán fényének áradása jelezné, hogy tudomásul kell venni, illetve máris kényelmesebb lesz belenyugodni e nem várt és sohasem tapasztalt folyamatba, a festékréteg színében vagy állásában beálló változásokba, az árnyékok átrendeződésébe, a világosabb színek váratlan kigyulásába, ebbe a vértelen vagy megkésett borongásba, amelynek szemlélése a nézőt is a kép mélye, azaz kiszélesedő kútja felé rántja, a felszínnel való azonosulás hatására kényszeríti, és csupán amikor arcával érintené az összeforgatott, feldúlt síkot, döbbenne rá a tulajdon kívülállóságára, méltatlanságára, hogy része lehessen ennek a szenvedélyes vagy szeszélyes átalakulásnak: tulajdon meggondolatlanságának talán, amit nem sokára mennyire megbánna, hiszen teljesen készületlenül érné, ha még azt is figyelembe vesszük, mily csekély hajlamot érez magában a bölcséleti tudományok iránt, feje teletömve a létezés szempontjából valószínűleg elhanyagolható, triviális értesülésekkel, s ezek mintha nem is az érzékein, hanem a száján keresztül jutottak volna, szinte megrágtatlanul, az idegrendszerébe, s darabos, szürke idomtalanáguknak sehogyan sem tudna egyszerűen fölébe kerekedni, tehát ki van zárva a szervezetéből mindenfajta szárnyalás lehetősége, földhöz ragadtan, elnehezedve csupán ez a csörtetés marad a hamis, irritáló holdvilágnál, s köpönyege teli ugyan ezüst sávok-

kal, ám alakja mindig a hátát mutatja, a sietős, kissé talán kapkodó mozdulatot, amelyet mégis észrevétlennek szánt, akárcsak önmagát? — itt kellene tehát lennie mindannak, amit felhangolódtott kábulatában újra akarna látni, hogy talán kikerekítse azt a fantáziát vagy beléje préselődött elgondolást, amelyből többé nem hajlandó engedni, nem hajlandó visszafordulni sem, mintha túl az elbizonytalanodáson és mindenfajta kételyen nem tudna magával mit kezdeni, nem volna többé érvényes számára szabály vagy elgondolás, csak a hiánya mindennek.

Nem, nem mindjárt az este beálltakor, hanem majd éjfél tájban venni szemügyre a csillagok állását, amikor sokkalta áthatóbb színek futják be aurájukat; a lehelet ilyenkor már meglátszik a levegőben, s tovalibeg, elshuan, akár az éjszaka elragadott, alaktalan, lélegzetvételnymi zászlaja, s fennakad majd talán valami gyom vagy bürökszár tüskés magházán, hogy teliszívja magát méreggel, s azután, ha elszabadul, már mindegy, szívet nyer, szárnyra kap tőle, magasba ragadja kihűlő, lemerülő távlatát eredetének, ameddig csak képes lenne kísérni a tekintet — de nem így várni ezt az érzést, valami nehéz gyűrüvel, amely nem is az ujjat terheli, hanem már egymagában, meglétében is teher, kellemetlen öltözék vagy páncél, amely mégis megment, mitől ment meg, csupán nem, sohase gondolni rá, sohase, igazodni hozzá örökösen, holt ujjról ahogy kerül elevenre, ujjak sorához igazodni, egy ujjal hosszabbítani a sort a végtelenség felé, már nem nyújtani a lépést, nem érdeklődni, várni tovább a visszatérő, talán selymes vagy bársonyos leheletre, amelynek bolyhos felszíne még behomályosítja a száj elé tartott hideg tükröt.*

A borostás arc eléggé meglepő, hiszen a bőrön még látni a borotvaél friss karcolásának nyomait, amelyeket reggel nedves timsóval kezeltek, de már nem igyekeznek beforni, levet engednek magukból, nagyítóval talán a szövet alá is be lehetne látni, csupa góromba repedés meg szakadás odabenn, feltételezhetően. Az óvatosan, szinte vontatottan becsukott ablak tükrében előbb negyvenöt, majd kilencven fokkal elfordul a csillagképek állása, minden a helyére kerül kinn és benn, zárt, csillagtalan állapot veszi kez-

* Egyszerre a piócák egymás után kezdtek leválni a hátról, nem akarták már szívni a vért, hanem fáradt, fekete csöppeket húzva maguk után, összevissza kezdtek mászkálni a bőrén, azt a végüket, amelyük feltehetőleg a fejük lehet, a magasba emelve lengették, mintha valami biztonságot keresnének, az után nyüülkálnának, hát persze, amikor már halott volt, ha nem is egészen, de halott volt.

detét, halk roppanásokkal, ahogy valaki az ujjait tördelné, a gyűrűt követelné vagy csupán keresné kétségbeesetten, mivel megvéd, megvéd... S indulatában aprókat fúj a levegőbe, mintha határozottan egy pihét szeretne elfújni az arca elől, fu-fu-fu-fu, hallani, már-már érezni, hajszálakat borzol meg váratlanul, egészen lágyan, úgyszólván tapintatosan, egyugyanazon visszatérő ritmusban, fu-fu, és roppannak az ujjak is, ez a hang sokkal távolabbi, illetve nem hang, nem is zaj vagy zörej, hanem ujjpercek roppanása, kifejezetten az, semmi mással sem lehet összetéveszteni.

Egy ujjal több, egyre több egy ujjal.

Nem véd meg.

A huzamosabban tartó fújkálás nyomán enyhe porszag csap fel, talán a fényezett, intarziás bútorok felületéről, a napközben égszínkéken világító szőnyegbolyhokból, a csiszolt üveglap mögé zárt kristályok szájából, egész kozmogonikus kavargás, fojtogató, amely egyre töményebbé válik, szinte csomókká, lágy gömbökké áll össze a levegőben, s mindenhová odacsapódik, majd tovapattan, akkor megint a bútorok roppanásai, mintha súlya volna ezeknek a gömböknak, pedig mindegyik pusztá képzelődés, az agytekervények terméke, amelyektől azonban nem lehet aludni, állandóan védekezni kell tőlük, öntudatlan lényé fejlődni vissza, így szüntetve meg eredetüket, a jövőbe odázva el keletkezésüket — tehát a legegyszerűbbnek mutatkozik most kivonulni innen, magára hagyni az éjjél utáni háborgást, a feldúlt mintájú falakat, ha csupán egy köpnyezet kerít az ember a nyakába, s meztlábasan megkerüli a házat, el a rácsos ablakok alatt, azután az épület másik szárnya következik, körülvéve dárdás, lepergett festésű vaskerítéssel, s utána különös, szubtrópusi illatokat árasztó vagy kilélegző növények, dús cserjék alatt, amelyeket bőségesen megfürdetett már a harmat, átkerülni a ház túlsó oldalára, s a homlokzati rész sarkán megint átugorni a kerítést, és szorosan a fal mellett lopakodva, el a külső bejárat előtt, az épület túlsó sarkán pedig bezárni a kört; ekkorra mennyire megváltozik a csillagok állása, mintha odalnézetből szemlélné az ember az égboltot, oldalnézetből, túlon túl messzire jutva, vagy csak a gyűrű útmutatása, ah, sugalmazása alapján kerülve el a buktatókat, a csillagvölgyeket és -tarajokat, tisztára földi topográfia odafönn is a nyüzsgő tónusokban, amikor újra hallani azt a fújkáló hangot, mintha kutya szaglászna körül az ember csupasz lábát, külön-külön az ujjait: ám ha valaki nem akarja megadni magát, nyilvánvalóan másra kell gondolnia, sokkal szeré-

nyebb dolgokra, mint a rettenthetetlenség vagy a bátorság, vakmerőség számításba sem kerülhet — befelé kell figyelni, a nyugodt, egyenletes szívverésre, vagy nehéz szavakból kell fogalmazni, szöni hosszadalmas, tartalmas mondanivalót, s egy újabb mély lélegzettel ezt is nekiengedni annak az ürességnek, ami korról korra elválaszt és újra elválaszt önmagunktól, tehát lekuporodva a fal tövébe mondani magunk elé választékos kifejezéseit elmosódott lényegünknek, az égbolt hordalékában, iszapjában hemperegve eközben, csak mondani remegő állal és mind remegőbb kézzel, gyöngyöm, virágom!

Ennek ellenére tapintatosan, pihenten, szinte észrevétlenül jelenni meg hajnalban, persze, előbb gondosan eltüntetve az éjszakai csetepaté nyomait, miután odabenn elültek az idegen illatok, amelyek az éjszaka sajátos váladékára engednek következtetni, és mindent újra eláraszt a kiszáradt körte aranyként széjjeláradó párája, lelke; a bútordarabok sima, megnyugodott felszíne egyszerűen visszaveti a beszüremlő fényeket, s a huzatban magasra csapja a függönyök habját — ez az az időpont, amikor indulni kell a konyha irányába, előzetesen ellenőrizve hibátlannak tudott öltözékét, hátrakulcsolt kézzel elhaladni a kápolna előtt, amelyről aligha tudná valaki is, hol lehet a kulcsa s lakja-e még isten egyáltalán, a mennyezetképek mindenestre gyalázatos állapotban lehetnek, és ez majd csak a legközelebbi kinyitásakor fog kiderülni, ha a beázások nyomai egészen a földig lenyúlnak és letérjék a vakolatot is, csatornáikban színes buborékokat hagyva a felhólyagzott festékrétegekből — nos, ezen a ponton illik megállni és felvetni annak gondolatát, hogy nem méltatlan-e az ember arra, hogy kora reggel ily dolgokkal foglalkozzon, csupa futó észrevétel helyett, lábon elfogyasztandó reggelije előtt, amikor is a lábujjhegyen megtett, lebegő séta illik hozzá, az agy munkáltatásának teljes hiánya, szünet vagy pauza máris, csupán néhány erőteljesebb kilélegzés azon a rövid úton a kovácsoltvas ráccsal elfedett üvegű ajtóig, s miután kilincsére illeszti kesztyűs — igen, kesztyűs — kezét, és belép a deszkapadlóval burkolt ebédlőbe, kalapját máris peremével felfelé a jobbáiban tartja, mintha ürességével kérkedne, ám ekkor, arcát csapdosva, valami förtelmes és gyors zápor zúg rajta végig, sebesen paskolja vagy ostorozza egész testét, ronggyá áztatva előkelő ruhadarabjait, az álla alatt feszesre rántva nyakaralóját, úgyhogy ezt máris kénytelen leoldani, sőt, vele együtt a gallért is letépni, hogy gyémántgombja jégeső kristályaként görög tova az asztal

alatt, és meglepetésére még ekként sem jut elegendő levegőhöz, a bőrét kellene talán feltépnie vagy a mellkasát felnyitnia ahhoz, hogy szabaduljon erről a térben számára oly végzetesen körülhatárolt helyről, mert már újra kezdődik a jól ismert mormolás, a fatalpák gépies kattogása, a lócák tologatása, a felváltva hol innen, hol onnan felhangzó száraz köhécseles: tehát újra visszafújva ide, most minden erejét megfeszíti, hogy a számtalan ételfolttól megbarnult asztal lapjára tapasztott tenyerével megkapaszkodjon iménti állapotában, ha egyáltalán lehetséges, ha egyáltalán lehetséges... ez... ez-e.

Mert megvéd.

Vagy csak egy ujjal hosszabbítani a sort?

*Nem véd meg.**

Látószögébe állandóan belekeveredik egy nyomorúságos senki, amíg menyasszonya elernyedt kezét tartja tenyerében, melengeti az asztal lapja alatt, ezzel is kerülve a feltűnést, a túlzott érdeklődést vagy üres szóbeszédet, és süteményeket tol elébe időnként áttetsző, szinte ezüstös hangon megpendülő porcelántányérrkán, s mindegyre a következőket kérdegeti tőle:

— Édes? Elég édes? Ne hintsem meg cukorral? — Akkora odaadással érdeklődik, mintha csakugyan ez volna az utolsó ütőkártyája, hiszen egy megróvó pillantástól is képes elrestelli magát, s már-már verejtékezni kezd annak a harmadiknak a látványától, akinek alakja mintha a szaruhártyájára hullott volna, s megtapadt rajta, véglegesen odatelepedett, úgyhogy ezentúl képtelen lesz keresztülnézni jelenségén, pedig valójában lehetetlenség számba megy, hogy ténylegesen is ott legyen, s ez hosszú ideig eltart, jóval tovább, mint amennyit egy csésze kávé elfogyasztása igényel, az meg hanyagul hátravetve magát, pöfékelni kezd, mindegyre feléje fújva a füstöt, pedig menyasszonya mitől sem iszonyodna jobban, erre tehát megint csak egy kérdés következik, bár értelme látszólagosan aligha van:

— Nem zavaró a füst? Mert szólhatok, figyelmeztethetem a...

* Ez az utóbbi állítás valószínűleg a hitelesebb, nem a kételkedés, sőt, a kifejezett tagadás miatt, amelyet tartalmaz, a tagadás ténye ugyanis valójában a legmellékesebb, egyszerű tartózkodás is lehet valami olyannal szemben, ami elsődleges, a tagadó személye pedig saját megítélése szerint másodlagos; az alárendeltség érthető. A dolgot sokkal jobban képes megvilágítani az az átvétel, amely mindezen kívül esik, hogy egyáltalán szükség van-e rá ahhoz, hogy önmagában is rögzídhessen bármilyen (eszme, hit, tan, bizakodás, remény, állítás) kézzelfogható formájában. Felvetésének értelme csupán ezért lehet kérdéses.

Semmi válasz, csak a gyermekeken sovány vállak közömbös mozdulata, a feléje forduló nyak íve, az viszont semmiféle érdeklődést nem árul el, csupán az összehúzott ajkakon tapadt meg vékonyan a porcukor, ezt látja, meg talán még egy morzsányi habot a szája szögletében, de nem tudja megállapítani, hogy rózsaszínű-e vagy fehér, átsüt rajta az ajak színe, még barázdáltságát is látni, s feljebb néhány hamvas pihét, és a túlságosan tágra nyitott kék szemek szinte elnézést kérnek, másvalamit szeretnének mondani, s ehhez is vesz már előre lélegzetet, de azután mintha nyomban meggondolná magát, vagy csupán nem akar teli szájjal szólani, de még csak el sem mosolyodik, nem tarthatja fontosnak, hogy őrá mosolyogjon, sőt, ujjáival átkulcsolt kezének parányi rándulása sem árul el semmit, nem érzéseiből, hanem hogy egyáltalán itt van mellette, láthatóan, érzékellhetően, bár méltóságába zárkózva, mert erre az első pillanattól, amióta ismeri — nem, sohasem fogja megismerni —, oly sokat ad, nincs teste, nincs benne semmi, még ábrándozás sem, csak a felszíne, a felülete látszik, kínosan simára alakítva, ránc, gyűrődés sehol, anyagcseréje, menseje a legnagyobb rendben lehet, ennyit tudni róla bizonyosan, de hogy pontosan hol lakhat, azt már nem, annak végleg nem sikerült a nyomára jutnia, mindig más házból kerül elő, valahányszor hibátlanul, a napszakhoz illően öltözve, és ilyenkor egy futó, már-már felületességű mondható pillantást vet rá, mintha nyilvánvalóan a terhére lenne vagy megzavarná valamely elfoglaltságában, utána pedig nyomban tola-kodó társaság veszi körül, s ő már restellne közéjük furakodni, hogy a többiekkel együtt értelmetlen, kopottas szavakat ismételtessen, amelyeket valószínűleg figyelemre sem méltat — tehát ekként bókolkolva üsse el a délelőttöt vagy a délutánt, sőt akármely váltakozó napszakot: semmi szüksége rá, inkább egyes-egyedül sétál fel-alá a lugas árnyékában, lengő hűvösében az idegen udvar peremén, s ezeknek a sétáknak a helyrajza is oly gyorsan váltakozik, hogy már betéve kellene ismernie az egész város jobb házait, a virágoskertek puszpángbokrokból kinyesett labirintusait, hanem ő gondterhelten az állandóan változó színhelyektől meg más kétségektől is gyötörve nem tudja rászanni magát sem a végleges távozásra sem pedig arra, hogy esetleg félrelökje a lebzselőket vagy szétcsapjon közöttük; egyszeriben annyira gyöngének érzi magát, jelentéktelennek és esetlennek, hogy még a szemébe furakodó, apró lénytől is megretten, aki immár kifejezetten rajta kacaghat, őt bosszanthatja nem csupán a jelenlétével, hanem faragatlan, vendéglői mozdula-

taival is, és mindezt a megaláztatást, semmi bevést, hogy a menyasszonya nemcsak félvállról veszi, hanem valójában ügyet sem vet rá, megadóan kell túrnie, ki tudja, miért (belső parancsra vagy szükségletből), s hogy napról napra más és más helyen újra megismétlődik vele ugyanez, egyre távolabb kerül attól a lehetőségtől, hogy bármiképpen is dönteni tudjon, legalább sértődött távozásra határozza el magát, becsapva háta mögött a színes ablakú, megvasalt és cifrára faragott kapuszárnyat, hogy csak úgy zengjenek a folyosók, levegőjüket örvénylő huzat kavarja fel, és a falról leszakítsa a filodendronok felfutó indáit, mintha a házat állana szándékában összedönteni, minden lakóját megrettenteni, bár ha belegondol, fogalma sincs, hogyan vetődött ide ezzel a társasággal, s mi is lehetett jövetelének tulajdonképpeni célja. Tehát különféle, feltehetőleg nem kétes, de számára mindenképpen ismeretlen és lelkétől idegen társaságokban forgolódva csendestársként, mint aki csupán a tulajdon árnyékával törődik, maga is kifakult vagy elfáradt árnyékként, ekként öregedne talán, szakadatlanul zárt helyek után sóvárogva hideg falak közelségére vágyakozik, valami besötétített, tágas térbe, túlméretezett terembe, ahol nem bukkanhatna rá senki, hogy itt gondolkozzon el az egész folyamaton, akár egy alkalmatlankodó rómlátomáson, és a félhomályban semmiképpen se tudhassa kivenni azt a szaruhártyájába fészkelődött nyomorúságot, akitől immár tartani kezd, vagy előbb-utóbb kénytelen lesz józan eszű alteregójának tekinteni, mivelhogy nagyon is szemmel tartja magaviseletét, bensőjének kisemmizési mozzanatait, amit ő tanácstalanul kénytelen elviselni, pedig sohasem tartotta magára nézve jellemzőnek ezt a kitáguló határozatlanságot, amely most egyszerre megnyílik előtte, szinte befalja, megbénítja: sürgős környezetváltozásra lenne szüksége, nem csupán érzi ezt, hanem kizárólag ebbe menekülhetne, hátrálhatna vagy szédülhetne, bár menyasszonyát semmiképpen sem szeretné hátra- vagy magára hagyni, kora délelőttökön utánalopakszik a téglával szélesen kirakott utcán anélkül, hogy látta volna, melyik kapu alól kanyarodott ki visszhangzó cipősarokkopogással, vagy fogalma lett volna arról, mely házban töltötte az éjszakát — az ő számára ismeretlen barátnőjénél vagy hozzátartozójánál, akikkel neki sohasem sikerült találkoznia, valamiképpen mindig akadályozva voltak, nem tartózkodtak a városban vagy épp gyengélkedtek —, és egyszerre csak melléje szegődik, meglepetésszerűen, szótlánul, mintha eddig is együtt haladtak volna: talán nem is meri megszólítani, sem üdvözölni,

mintha attól tartana, hogy jelenlétével megsérti, vagy közönséges tolakodásnak fogja tekinteni elbizonytalanodott és összezavarodott hebegését, homályos mondókáját és egész zavaros lényét; ő pedig gyanakodva és kételkedve figyeli a világos mézszín árnyalatú női kalap fuvallatban szálldosó, szinte arcával kacérkodó szalagjait, amelyeket mintha már lett volna alkalma valahol megfigyelni, sokkal magabiztosabb és kiegyensúlyozottabb állapotban, amikor szemét még nem vakították el rémképek és valóját sem alkonyati vagy éjszakai látomásokból merítette, s menyasszonya talán meg is érez ebből valamit, mert pillantása most hirtelen kitágul, s nem elutasítást vagy gyűlöletet, hanem hatalmas riadalmat tükröz:

— Menjen innen, hagyjon magamra! — hadarja váratlan felindulással —, egyáltalán, hagyjon békén! — tör fel mellkasából valami kétségbeesetten támadó, elszántan mély hang, amely szinte megtépázza a rózsakerteket, a verőfényben is véresre tördeli a szirmokat, és valami hatalmas illatfelhőt szabadít el, amelytől egyszerűen felgyorsul a lélegzet, szükössé és üressé válik a mindig egyazon beállítású látkép, távolok tolnak fel a lélek mélyéről, ám a valóságban még csak egy ablak sem nyílik meg a hatására, s mivel járókelő ebben a pillanatban egyetlen sem tartózkodik az utcán, aligha akadhat tanúja az ő hirtelen elsápadásának, mintha egyszerűen bele szándékozna ivódni a levegőbe, de még egyre gyorsítja a lépteit, hogy el ne maradjon a számára oly sokat, vagy, más meggondolással, egyáltalán mit is jelentő alsószoknya suhogása mögött, ki ne kerüljön e levegőt megbontó zajok örvényléséből, ahogy a fehér, merevre keményített, leheletszerűen áttetsző vászon súrolódva töredezik — lenfölkék ringanak így, ezzel a sustorgással a hegyoldalban, ha telibe kapja őket az áttetszően kék ormokról alakanyarodó szél, mintha kobaltszínű tintát kavarna el az ember kloroformmal egy vakítóan fehér porcelán tégelyben, csak fokozatosan adagolva bele a sötét és tömény cseppeket, hogy végül a kloroform kipárolgásától teljesen elkábulva egy szem, ó, egy szem, az ő szeme íriszének pontos árnyalatát nyerje —, bár most ez a suhogó hang, amelyet akár suttogásnak is vehetne, fokozatosan halkulni kezd, ahogy a verejték menyasszonya derekától lefelé lassanként beleivódik az alsószoknya kelméjébe, felszívódik a vászon rostjai közé, és már nem is oly magabiztos a járása, megmutatkoznak rajta a fáradékonyág első jelei is, a halántékán kiduzzadó kék erek, a nyakán mind hevesebben lüktető aorta, kitüzesedő ujjai, amellyel oly indulatosan markolja meg most kordován táskája zsi-

nőjét, s hogy mit vagy mi mindent tarthat ebben a játékszerben, piciny parfümös fiolát talán, amelyet vigyázatlanságában és felindultságában el is törhetne, s ennek is csak Krause lehetne a kiváltója, az okozója, mint mindenfajta szerencsétlenségé, mert üldözői a balsors, mert még a társasága is minden szempontból kényelmetlen, ha netán hamarjában bajszot növesztene, az még változtathatna valamennyit az arckifejezésén, a sörte csiklandozása feltehetően megindokolná örökös szimatolását, ahogy fejét mindig a szélfúvás irányába fordítja, mintha félnék állatoktól tanulta volna, vagy egyáltalán honnan jön ahhoz, hogy ekként viselkedjék — csupa olyan kérdés, amelyet sohasem lehetne feltenni neki, és végtelemül nyugós ez a hallgatása is, örökké tartó látszólagos bánkódása, pedig valamit el akar mondani: hát akkor miért nem mondja, mit andalog itt, akár egy élőhalott? — Mert az is valójában; élőhalott! élőhalott!

Tulajdonképpen hogyan is kerülhetett sor eljegyzésükre, amikor jóformán még ma sem tudják határozottan egymás nevét, ezenkívül mindkettejük tartózkodási helye is úgyszólván teljességgel bizonytalan, vagyis egymás számára annak tűnik, és ezen képtelenek máról holnapra egyértelműen változtatni, bármely irányban is engedményt tenni: egyszerűen ezt a helyet lakják, nem tudni, hogy ideiglenesen-e vagy véglegesen, mintha csupán leskelődnének egymás után, s közben titkolóznának, mindegyre a kedvező alkalmat várnák egymás kijátszására, és ebben a menyasszonya mindig több, felületesen szemlélve mutatósabb eredményt ér el, ekként véglegesítve még látszólagos kapcsolatuk bizonytalanságát is, annak a zöldes, víz alatti árnyalatokkal kísértő tél végi délutánnak irdatlan és unalmas, oly szomorúra sikeresedett hosszúságát, amikor a terjedelmes asztal körül talán harmincan is ülhettek a zizegő, majd porcelán- és üveghangokon meg-megcsörrenő féllhomályban, amelyet olykor az ezüst pendülése metszett ketté vagy szeletelt darabokra egy-egy újabb fogás felszolgálásakor, amíg csak az asztal teljes hosszán meg nem gyújtották a gyertyákat; nemigen volt rá mód megfigyelni, hogy erre mikor került sor, hogy a gyertyákat behozták-e vagy kezdettől ott álltak felszalagozva, csupán a gyújtogató érintette lánggal a kanócukat, ám világosságuknál váratlanul oly sivár lett minden, szakadozni kezdett a meghitt hangulat, sőt a falak is mintha megkoptak és hátrább tolódtak volna, csak messziről hallatszott még valami mindinkább távolodó, tovavonuló társasági moraj, s amikor ők ketten, váratlanul ráébredve egyedülletükre,

akként mérték egymást végig, mielőtt kölcsönösen sorát ejtették volna egymás alaposabb szemügyre vételének, mint akiknek sohasem hallott idegen nyelven kellene szót váltaniuk, miután csupán hiányos és bizonytalan szókészletet gyűjtöttek egykor szűkszavú és idejétmúlt társalgási zsebkönyvekből, úgyhogy emlékezetük már nem képes összefüggő kifejezések reprodukálására — a hosszú, szinte pazarul megvilágított, de leszedetlen, a gyűrt szalvétáktól és ételmaradékkal teli díszes és drága edényektől elborított asztal látványa (a terítón helyel-közzel széles repedésekként vagy mély gödrökként mutatkoztak meg a képzelet színe előtt a széjjelcsorgatott vörös bor száradó nyomai) olyan dermesztő ingereket ébresztett e rendetlen sík felett, hogy fokozatosan már-már az álmosággal kezdtek mindketten küszködni, ásításokat fojtottak el, és lapos pillantásokat vetettek egymásra, s fogalmuk sem volt arról, hogy valahonnan figyelhetik őket, hogy más is történhet azon kívül, amit ők önmagukról sejtenek. A társaság ugyanis mintha szusszanásnyi rövid szünetet tartott volna csak, nemsokára újból visszatértek néhányan, majd egyre többen, gyertyafénytől beszitált arccal, és elfoglalták valószínűleg korábbi helyüket az asztalnál, és továbbra is csöndben maradtak, akár valami szertartáson, maguk elé meredtek vagy üres tenyerükbe vetettek egy-egy felületes pillantást, gallérjukat igazgatták, mintha hirtelen törni kezdte volna őket, mert túl mélyen belevág a bőrükbe, ám már egyikük sem nyúlt semmihez, de látszólag nem is zavarta őket a rendetlen asztal látványa, miközben egyre gyakrabban fordították fejüket olyan szögbe, hogy szemük sarkából könnyűszerrel rálássanak a lányra, későbbi menyasszonyára, aki, miután egyre gyakrabban arcán vagy bőrén érezte pillantásukat, mindinkább elsápadt, szeme alatt a rosszullet verejtékcsoöppjei ütöztek ki, talán valami roham környékezte, amit ő közönségesen az undorodásnak tudott be, hiszen benne is már-már a régi indulatokat támasztották fel az alattomos és tárgyaltalan, olykor a fogvájó mögé rejtett mosolyok, amíg csak jelenlétével kapcsolatosan is ugyanezt nem kezdte érezni a feneketlen hallgatásban, vagy ahogy az asztal végén itt-ott párosával összesűgtak, s azután kettejüket figyelve alig észrevehető jóváhagyással bólogtak: különben hosszú ideig nem történt semmi, csak a levegő víz alatti zöldje kapott egyre sötétebb árnyalatot az éjszaka közeledtével, s az ablaktáblákat már rég behajtogatták, ami mégsem állhatta útját a háttérben valahol feltámadt szélnek, talán az ajtó alatt hatoltak be dermesztő csikjai, tapogatói, hanem menyasszonya to-

vábra is izzadt, majd mint aki végleg megadja magát, átadja egy hirtelen változásnak, csorogni kezdett róla a verejték, lányarca szinte félelmetessé vált, riasztóan sötét foltok jelentek meg rajta az iszonyodástól, vállá előreesett, és mély, ziháló lélegzését az asztal túlsó feléről is hallani lehetett, ahogy aritmikusan felgyorsul, szinte verdes, miként egy foglyul ejtett, nagy testű madár szárnycsapdosása, s miután még erre sem mozdult senki a kényelmesen elfoglalt helyéről, végleg idejét látta a lány segítségére sietni, csak hogy ehhez az egész asztalt meg kellett kerülnie, minduntalan hátában érezve az ostoba és bárgyú, táskás tekinteteket, a szinte már rosszállással határos csodálkozást, a megfoghatatlan, úgyszólván állati furcsállkozást, és az asztal végére érve, ahonnan tekintete befogharta az egész társaságot, már-már úgy érezte, hogy vissza kell fordulnia, hacsak nem áll szándékában botrányt okozni, kikököntve nyugalmukból ezeket a sehová sem tartozó embereket, akik bábokként képesek más kínjait elviselni; ám megmozdulásának az asztal mellől alig szenteltek több figyelmet a kitartó bábéskodáson kívül, még csak a széknél sem dőlt előre senki, hogy úgy esetleg jobb szögből mérhesse végig a majdani történések lejátszódását vagy menetét, néhányan továbbra is tétován magyaráztak a mellettük ülőnek, hangtalanul, mintha egymás ajkáról olvasnák le a szavakat, csak fémekkel pótolta fogsoruk villant meg olykor-olykor, mintha a gyertyák tüze hatolna beléjük, vagy ellenkezőleg: törne elő hiányzó fogaik résén... úgyhogy helyéről messzire kerülve hiába is torpant meg összezavarodva, szinte megrendülten, senki sem volt hajlandó tudomást venni a szándékáról vagy felismerni elhatározásának célját, egyes-egyedül kellett cselekednie anélkül, hogy akár a ház beszállásával is tisztában lett volna — néhány hosszú, úgyszólván sötétben megtett lépés után kapkodva karolta át a lány vállát, s miután félrelökdöste a két oldalán elhelyezkedőket, akik félig védekezően, félig méltatlankodva emelték arcuk elé a karjukat, és enyhén nyitott szájjal bámultak rá, mint akik most ébrednek, de képtelenek felébredni, hónalja alatt megragadva vonszolta maga után kifelé a gyertyák fényköréből, neki a sötétségnek, majd amikor bizonyos távolság megtétele után a háta határozottan falnak ütközött, végig a fal hosszán, könyökével állandóan valami lehetséges kijárat után tapogatva, de minduntalan csak a salétromos vakolatot hallotta koppanni a fal tövében, ahogy az érintéstől levált, és a lány súrlódó cipősarka csikorgott egyre a padlón, a gyertyafénytől megvilágított asztal pedig távoli hajónak tűnt már, amely-

nek fedélzeti korlátja mellett bóbiskolva üldögelnek az elgyötört utasok, miközben a világosság áttör, hajkoronájukon, mintha csontjaik sugároznák magukból, hiszen sehol, semmilyen felületen sem vet árnyékot... Ez a látvány, fényességénél fogva, talán egy pillanatig el is vakította, de továbbra is a falhoz igazodott, ahogy vonszolta maga után az érezhetően öntudatlan, fokozatosan kihűlő testű lányt, akit talán a friss levegőn képes lett volna magához téríteni, viszont eléggé sok időbe tellett, amíg ajtóra akadt, amelyen túlról a hideg levegő várt, zúzmarásan becsapódó hulláma helyett állott, dohányszagú fülledtség áramlott az arcába, s mivel nem volt tovább ereje a kijáratot keresni, ezzel is megelégedett: hogy esetleg ablakot talál majd, azonkívül le is fektetheti a lányt, s így több esélyük lesz megvárni a reggel talán jókedvű, havas villózását.

Odabenn mindenesetre sokkal melegebb volt, a fülledt levegő szinte szivárványló pávafarkokat bontott a sötétben, ám egyik irányból sem ékelődött közük szemernyi világosság sem, sőt az sem volt megállapítható, merről fűthetik a helyiséget: a sötétségen, a tulajdon testén és a talajon kívül, amelyen állt, semmi érzékelhetőre nem akadt, úgyhogy a lányt kezdte keresni, akit az imént a lába elé fektetett a padlóra, és csupán néhány lépésnyire távolodhatott el tőle, de az untig elég volt ahhoz, hogy elveszítse; teljesen elbizonytalanodva kezdett tapogatózni, talán fordult is néhányat anélkül, hogy bármit is érintett volna, noha ezt a megfontolatlan mozgást, is éppakkora könnyelműségnek ítélte, mint a lány magára hagyását, aki tulajdonképpen segíteni szeretett volna — de miért épp ő?, izzott fel benne hirtelen a kérdés, micsoda felelőtlen baklövést követett el ezzel is, attól függetlenül, hogy nem figyeltek rá, mégis ő tette, hiszen egy ugyanolyan magatehetetlen csoportból szakította ki, amilyen a lány maga is volt, s most már hajlamosnak bizonyult azt hinni, hogy az egészet csupán átmeneti állapotnak kell tekintenie, s egy pillanatban mégis minden meg fog oldódni... Csakhogy a sötétben kívülről eredő megoldás egyre inkább késett, s ő már kimondottan belefáradt ebbe a végtelen ácsorgásba vagy céltalan várakozásba, s miután kabátja is lemelegedett róla, jobbnak látta a padlóra téríteni és rátelepedni, akárha valami magányos pikniken venne részt, majd kezével és lábával tapogatózni kezdett maga körül, hátha elérhetné innen a lányt, hiszen biztos támpontja volt már a leterített kabát, bár az egészből csak ügyetlen forgolódás sült ki, hiába helyezte időnként arrább és arrább a belésével lefelé fordított kabátot, ez sem járt semmiféle eredménnyel, hacsak

azzal nem, hogy az asztalnál elfogyasztott vörös borra való emlékezés végtelenül elálmosította, s ezzel az érzésével már hiába igyekezett szembeszállni — végül is kabátját összehajtogatta, és a feje alá tette, majd nyomban elaludt vagy maga is öntudatlanságba zuhant a hirtelen világossá táruló mennyezet alatt, amelyen körben forgó pávaszemek vetülete tündöklött s tojásként fröccsent széjjel, egyenesen bele az arcába, s ekkor támadt az az elképzelése, hogy a lány, akit még most sem látott sehol a közelében, a menyasszonya; csupán a vilhógó és csúfondároskodó homunculus terpeszkedett tőle nem messze egy széken, s alighanem lefejtett narancshéjat dobált feléje.

A refektórium lassan ürülni kezd, vonakodva ugyan, de tovavitülnek az árnyak, akár a napóra számlapján, majd elérve a havas udvart, hirtelen kurtára zsugorodnak, összerántja s élesen határolja őket körül a fény, a réz esőcsatornák pedig pendülő jégcsapok hangján csillannak meg s tükröződnek a vízköpek csepegő szakállában — hát kora délutánra mégis abbamaradt a havazás!

Az este beálltáig alighanem hátra van még egy temetés, a kórus-tagok ugyanis már gyülekeznek az udvar északi, fehérre meszelt falánál, amely most vakító a napfényben, halk hangon próbálnak, csak némelyikük ereszt meg egy-egy eltévedt vagy elszabadult futamot, de vezetőjük azonnal rendreutasítja, s folytatódik a züm-mögő dúdolás, a hó felszínét karcoló, alacsony himnikus szárnyalás.

*Most pedig térjünk vissza néhány órára szállást váltani a szokott félhomályban, mielőtt mód lenne ráébredni erre a végletekig menő nyomorúságra, felhalmozott évszázadok közé; az egyik személy, feltehetőleg XII. századbeli, gyertyalángtól megperzselt szakállal — szakálla féloldalt tulajdonképpen leégett —, ujjával követve a sort vastag könyvet olvas, a kja mozgatásával igyekszik memorizálni a szöveget, megállapíthatatlan nyelven, mivel egyetlen hangot sem ejt ki, az írásba meg nem lehet belelátni, és csupán helyenként mosolyodik el a szöveg felett a boldog felismeréstől, hogy az ige, igen, mégis az Ige! . . . „Nulla virtus latet, et latuisses non ipsius est damnum: veniet, qui conditiam et seculi sui malignitate compressam dies publicet . . . multa annorum milie, multa populorum supervenient: ad illa respice.”**

* (latin:) „Semmi erény elrejtve nem marad, s ha egy ideig rejtve volt, nem a maga kára. Eljön a nap, amely az elrejtettet és a rosszindulattól elnyomottat a fényre tárja . . . sok ezer év és számos nép következik utánunk: rájuk figyelmezz.”

Hiábavaló volna, vele minden tusakodás, nem enged bekapcsolódni a gondolatmenetébe, a közeledést bal keze felmutatott két ujjával hárítja el, egyben csöndre is intve: méltóságteljessége csodálatos, s miközben mások szunyókálnak körötte vagy félálomban feltehetően tervek után tapogatnak szakállukban, ő rendületlenül szellemével foglalkozik, akár egy itt feledett kőfaragvány, s tisztelére gyertya ég... Hozzá képest ugyan mi egy életpálya? — Csak elkeseredni tudok minden felett, amit valaha tettem s tehetek még, javítva egyre azon, ami elmúlt, hazudozva, hamisítva, megmásítva a nyilvánvaló eseményeket, és mindezt, úgy érzem néha, szántszándékkal teszem, mert hasonlítani akarok.

Hiábavalóan is hasonlítani!...